

2. Отчет о деятельности Николаевского отделения Императорского Русского технического общества за 1893 год. Николаев : Рус. типолитогр., 1894. 15 с.
3. Отчет о деятельности Николаевского отделения Императорского Русского технического общества за 1894 год. Николаев : Рус. типолитогр., 1895. 27 с.
4. Отчет о деятельности Николаевского отделения Императорского Русского технического общества за 1895 год. Николаев : Рус. типолитогр., 1896. 56 с.
5. Отчет о деятельности Николаевского отделения Императорского Русского технического общества за 1899 год. Николаев : Тип. А.Г. Шнейдера, 1900. 49 с.
6. Отчет о деятельности Николаевского отделения Императорского Русского технического общества за 1898 год. Николаев : Рус. типолитогр., 1899. 30 с.
7. Отчет о деятельности Николаевского отделения Императорского Русского технического общества за 1910 год. Николаев : Электрпечатня А. Г. Шнейдера, 1911. 28 с.
8. Полное собрание законов Российской империи. Собр. 2-е. СПб, 1830–1885. Т. XLI. 1866. № 43219.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-270-1-4>

**АКТУАЛІЗАЦІЯ ВИВЧЕННЯ «ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
ТА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ» ЯК ОБОВ'ЯЗКОВОЇ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ У ЗВО
ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ
В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ**

Маруховська-Картунова О. О.

*кандидат філософських наук, завідувач секції суспільних наук,
доцент кафедри іноземних мов та загальноосвітніх дисциплін*

Університету економіки та права «КРОК»

м. Київ, Україна

Необхідність і актуалізація важливої проблеми вивчення «Історії України та української культури» як обов'язкової навчальної дисципліни у вищих навчальних закладах України взагалі, і для національно-патріотичного виховання студентської молоді, зокрема, в умовах

широкомасштабної агресії російської федерації проти України, більш ніж очевидна. Тому сьогодні в складних умовах воєнного стану найактуальнішою проблемою для України є не тільки повна перемога над ворогом, встановлення миру, відновлення безпеки українських громадян та територіальної цілісності держави, а й підвищення уваги до необхідності виховання у студентів патріотизму, любові до рідної Батьківщини, любові до рідної мови, історії та культури.

Об'єктивні знання про наше минуле, тобто всебічне критично-конструктивне вивчення історії України сьогодні має бути таким же національним пріоритетом для подолання історичної амнезії, як і захист української мови [1]. На думку історика-науковця Ігоря Стамболи, «обговорення питання, навіщо українцям їхня власна історія, схоже на обґрунтування необхідності води для риби. Очевидно, що молода політична нація, ... за бажання вижити й закріпитися в сучасній цивілізації має насамперед плекати та розвивати мінімум три основи свого ества: мову, культуру та історію» [2]. При цьому, як слушно зауважує, Лариса Якубова, докторка історичних наук, завідувачка відділу історії України 1920–30-х рр. Інституту історії України НАНУ, «...необхідність історії самоочевидна: як і кожне наукове знання, вона є інструментом самопізнання людської цивілізації, отже, забезпечує її вчасну трансформацію відповідно до новітніх викликів. У стані війни (а вона триває понад вісім років) національна історія стає зброєю і таким само символом національного суверенітету, як територія, гімн, стяг, герб, Конституція. Відвернутися від неї – означає втратити частину суверенітету й суб'єктності» [2].

Відомо, що деякі керівники вищих навчальних закладів, завідувачі випускових кафедр та гаранті освітніх програм й досі сприймають «Історію України» як типовий шкільний предмет, де потрібно тільки запам'ятовувати найбільш важливі дати значних історичних подій і тому часто викреслюють його із навчальних планів спеціальностей особливо таких галузей знань, як: технічні, математичні, комп'ютерні, природничі, економічні науки та інші. Таким чином, «без належної уваги до вивчення вітчизняної історії ми плекаємо інженерів-космополітів, ладних продавати свої знання за кордон» [3] або ще гірше співпрацювати під час війни з російськими окупантами. На превеликий жаль, нещодавно у Запоріжжі було затримано президента АТ «Мотор Січ» В. Богуслаєва, якому було оголошено підозру за статтями – колабораційна діяльність і пособництво державі агресору, тому що він продрожував постачати двигуни та інші запчастини до російських ударних вертольотів [4]. У зв'язку з цим слід нагадати, слова патріота України Олександра Довженка, який стверджував: «Єдина країна в світі, де не викладалася в університетах історія цієї країни, де історія вважалася чимось забороненим, ворожим і контрреволюційним, – це

Україна. Де ж рождатися, де плодитися дезертирам, як не у нас? Де рости слабкодушним і запроданцям, як не у нас?» [5].

В роки існування Радянського Союзу у вищих навчальних закладах УРСР зовсім не було викладання навчальної дисципліни «Історія України», замість неї викладалася нікому не потрібна «Історія КПРС». На думку Юрія Терещенка, доктора історичних наук, академіка Української академії історичних наук, за роки незалежності Української держави викладання «Історії України», «не набуло стабільності, і це має прикрі наслідки». За радянські часів декілька разів були «спроби міністрів освіти України ліквідувати викладання цієї дисципліни у вишах. На щастя, зусиллями громадськості й викладацької спільноти тоді цей безглуздий намір був зупинений. Але на цьому вороже ставлення до викладання історії України не припинилося. ... Це стало безпрецедентним руйнівним фактором у викладанні вкрай важливої для розвитку духовності українського народу дисципліни. І це здійснювалося в умовах, коли наша країна вже зазнавала відвертого військового нападу з боку Москви, що супроводжувалося небаченою ідеологічною та інформаційною експансією. Успішно протистояти цій формі агресії можна лише тоді, коли ідеологічна зброя країни буде утримуватися на належному рівні, спроможна дати відсіч усім ворожим зазіханням» [2].

Водночас слід погодитися з Тетяною Осташко, кандидаткою історичних наук, провідною науковою співробітницею відділу історії Української революції 1917–1921 рр. Інституту історії України НАНУ, яка зазначає, що «було великою помилкою відмовлятися від викладання історії України у вищій школі. Аргумент, який у той час висували чиновники, що, мовляв, університетський курс історії дублює шкільний, не витримує жодної критики. На жаль, подекуди й досі ця теза дуже популярна. ... Природні психологічно-вікові обмеження дитячого сприйняття не дають можливості викласти школярам історичний процес з усім комплексом протиріч, який був властивий нашій історії на різних її відтинках. Натомість університетський курс дає змогу інтерпретувати всі світоглядні концепції...» [2], основні тенденції, закономірності та причинно-наслідкові зв'язки історичних подій на території України з давніх давен до сьогодення, може навчити студентів конструктивно-критичному підходу до джерел історичної інформації, сформуванню навички самостійного історичного мислення, адже «хто не знає свого минулого, той не вартий майбутнього» (за Олександром Довженко «Народ, що не знає своєї історії, є народ сліпців»). Все це занадто важливо пам'ятати при підвищенні ролі національно-патріотичного виховання студентів через повагу до української мови, історії та культури, до національно-культурних традицій як споконвічних цінностей духовності, моральності та патріотизму.

Саме тому сьогодні викладання навчальної дисципліни «Історія України та української культури» у вищій школі «потребує серйозного протекціонізму з боку держави і, насамперед, встановлення сталих і обов'язкових для всіх вишів регламентацій» [2] та припинення неадекватного відмовлення викладання цієї дисципліни в деяких ВНЗ для вищезазначених спеціальностей.

Як справедливо підкреслено в «Рішенні Національного Агентства із забезпечення якості вищої освіти від 21 червня 2022 р. про історико-культурну складову освітнього процесу», «наша зброя – освіта, яка без потужної історико-культурної складової не може виховати громадянина та патріота» [6]. Тому гідною відповіддю на руйнування росією шкіл та університетів, на геноцид українського народу є більш широке, глибоке та об'єктивне вивчення «Історії України та української культури» «в поєднанні з вивченням інших засадничих гуманітарних та соціальних наук, які формують громадянську ідентичність і патріотизм» [6]. У зв'язку з цим, в теперішній складний для України час Національне Агентство «акцентує увагу на необхідності посилення історико-культурного компоненту як обов'язкової складової вищої освіти» та залишає за собою консультативний моніторинг та зовнішнє оцінювання якості забезпечення відповідної складової в освітніх програмах» [6] (підкреслено та виділено авторкою тез доповіді).

Тобто, сучасними викликами для Української держави в цілому, освітян – Міністерства освіти й науки України (МОНУ) та науковців – Національної Академії наук України (НАНУ), освітянської та наукової спільноти істориків (Інституту історії України НАНУ) мають бути визнання навчальної дисципліни «Історія України та української культури» обов'язковою та включення її в освітні програми для всіх спеціальностей (навіть для комп'ютерних, математичних, технічних та інших наук) усіх вищих навчальних (державних та недержавних) закладів України. Також для систематизації знань необхідно значне збільшення аудиторних годин (мінімум вдвічі – кожного тижня по 2 години лекцій та по 2 години семінарів) з екзаменом. Окрім того, важливим завданням є оновлення навчальних програм, підручників та навчальних посібників з історії України та української культури, з метою включення до них періоду російсько-української війни 2022 року. Цікавою пропозицією також є як один із варіантів для гуманітарних, педагогічних, культурологічних і соціальних наук, права, журналістики та управління – викладання наряду з «Історією України» окремо навчальної дисципліни «Історія української культури» або у більш глобальному вимірі світового контексту – «Українська культура в європейському контексті» у зв'язку з тим, що Україна цього року стала кандидаткою у члени Європейського Союзу. Водночас варто нагадати, що саме Україна є і буде єдиною унікальною державою у всьому світі,

яка може й повинна забезпечити для українського народу вільний розвиток української мови, історії та культури і тільки українці зацікавлені у популяризації та поширенні по всьому світові своєї національної мови, історії та культури.

Література:

1. Історія – на часі! Чому долати історичну амнезію і безграмотність не менш важливо, ніж захищати мову. (07.07.2022) *Український тиждень*. URL: <https://tyzhden.ua/History/255292> (Дата перегляду : 19.10.2022).
2. Петренко-Цеунова О. Чому історія – на часі? Пояснюють науковці. (19.07.22) *Український тиждень*. URL: <https://tyzhden.ua/History/255360> (Дата перегляду : 20.10.2022).
3. Кукса В.В. Чи потрібна історія інженерові КПП? URL: <https://kpi.ua/706-6> (Дата перегляду : 19.10.2022).
4. «Україну обстрілюють гелікоптери, які «Мотор Січ» підняла в небо»: Канєвський про справу Богуслаєва. (24.10.2017). *Українське радіо*. URL: <http://www.nrcu.gov.ua/news.html?newsID=99875> (Дата перегляду : 24.10.2022).
5. «Де ж рождатися дезертирам, як не у нас?» Олександр Довженко. (11.09.2014). URL: https://gazeta.ua/articles/history/_de-zh-rozhdatisyadezertiram-yak-ne-u-nas-oleksandr-dovzhenko/580404 (Дата перегляду : 24.10.2022).
6. Рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти від 21 червня 2022 р. про історико-культурну складову освітнього процесу. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06.pdf> (Дата перегляду : 21.10.2022).